

Λόγος ἐπικήδειος εἰς Νικόλαον Βλάχον¹.

Ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν προπέμπει εἰς τὴν τελευταίαν κατοικίαν τοῦ τὸν τακτικὸν Καθηγητὴν τῆς Ἱστορίας τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος Νικόλαον Βλάχον.

Ὁ Νικόλαος Βλάχος ἐγεννήθη ἐν Μεγαλοχωρίῳ τῆς Θήρας τὴν 18 Δεκεμβρίου τοῦ 1893. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐδιδάχθη ἐν Μεσολογγίῳ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ θείου του Μητροπολίτου Παρθενίου Ἀκύλα. Ἀκολούθως ἐνεγράφη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἐνεκρίθη εἰς τοὺς πτυχίουχους αὐτῆς τὴν 29 Ἀπριλίου τοῦ 1915. Κατὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον ὑπηρέτησεν ὡς ἔφεδρος ἀξιωματικὸς ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Μικρᾷ Ἀσίᾳ.

Ἐν Γερμανίᾳ (1922 - 1925) ὁ Νικόλαος Βλάχος ἠσχολήθη περὶ τὰ Παιδαγωγικά, ἰδίᾳ δὲ περὶ τὴν Φιλοσοφίαν καὶ τὴν Μεθοδολογίαν τῆς Ἱστορίας. Μεγίστη ὑπῆρξεν ἡ ροπή, ἣν ἔσκησεν ἐπ' αὐτοῦ ὁ ἐν Freiburg-im-Breisgau καθηγητῆς Georg von Below. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διορίσθη Διευθυντῆς τοῦ Διδασκαλείου Κοζάνης καὶ ὑπέβαλε διατριβὴν ἐπὶ διδακτορίᾳ περὶ τῶν οἰκονομικῶν μεταρρυθμίσεων ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ Turgot καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τὴν 27 Ἰανουαρίου τοῦ 1926.

Ἀπὸ τοῦ 1928 μέχρι τοῦ 1937, ὁ Βλάχος διετέλεσε Διευθυντῆς τοῦ Διδασκαλείου Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, γενόμενος, τῷ 1930, ὑφηγητῆς τῆς Ἱστορίας τῶν Μέσων καὶ Νεωτέρων χρόνων. Τῷ 1937 διορίσθη ἑκτακτος Καθηγητῆς παρὰ τῇ ἑκτάκτῳ αὐτοτελεῖ ἔδρᾳ τῆς Ἱστορίας τῆς Νεωτέρας Εὐρώπης καὶ ἰδίᾳ τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν τῆς πολιτικῆς Ἱστορίας τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος ἐν τῇ Παντιῶν Ἀνωτάτῃ Σχολῇ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν. Τὴν 17 Ἀπριλίου τοῦ 1939 διορίσθη τακτικὸς Καθηγητῆς τῆς Ἱστορίας τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος.

Αἱ πρὸς τὴν μέσῃν καὶ τὴν ἀνωτάτῃν ἐκπαίδευσιν ὑπηρεσίαι τοῦ μετα-

1. Ἐξεφωνήθη τὴν 31 Ἰανουαρίου 1956 ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Γεωργίου Καρύτση.

σιάντος συναδέλφου ὑπῆρξαν μέγιστα. Ἐπανειλημμένως ἡ Πολιτεία καὶ τὸ Πανεπιστήμιον ἀνέθεσαν εἰς αὐτὸν σημαντικώτατας ἀποστολάς. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ὁμοῦ μετ' ἄλλων συναδέλφων, μετέβη εἰς Μακεδονίαν, καὶ συνετέλεσεν εἰς τὸ εἰρηνευτικὸν ἔργον τῶν τραγικῶν ἐκείνων ὁρῶν. Αὐτὸς δὲ ὑπῆρξεν ὁ ὀργανωτὴς τῆς παιδείας εἰς τὴν ἀπελευθερωθεῖσαν Δωδεκάνησον, ἐπιτελέσας τὴν ἀποστολὴν ταύτην μετὰ τὴν διακοίνουσαν αὐτὸν σύνοσιν καὶ ὀρθοκροσίαν. Ὁ Βλάχος ὑπῆρξε μέλος τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ μέλος τοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου. Ἀντεπροσώπευσε τὴν Ἑλλάδα εἰς διεθνή ἐπιστημονικὰ συνέδρια, τελευταίως δὲ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους εἰς τὸ ἐν Ρώμῃ συνεληθὸν Συνέδριον τῶν Ἱστορικῶν Ἐπιστημῶν.

Τὸ συγγραφικὸν καὶ ἐρευνητικὸν ἔργον τοῦ ἀειμνήστου συναδέλφου εἶναι ἐπιβλητικόν. Ἐν Μεσολογγίῳ διὰ πρώτην φορὰν συνέλαβε τὸ ὄραμα τοῦ ἀγωνιζομένου Ἔθνους καὶ εἰς τὸ Μεσολόγγιον ἀφιέρωσε διατριβὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Αἱ τελευταῖαι ἄγονοι προσπάθειαι πρὸς ἀνεφοδιασμόν τοῦ Μεσολογγίου» (1939). Τὰ πρῶτα ὁμως διαφέροντα τοῦ Νικολάου Βλάχου στρέφονται πρὸς τὴν θεωρίαν καὶ τὴν Μεθοδολογίαν τῆς Ἱστορίας. Κατὰ τὸ ἔτος 1925 ἐκδίδει τὰ «Θεωρητικὰ καὶ μεθοδολογικὰ προβλήματα τῆς Ἱστορίας», ἔκτοτε δὲ μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν ἐξηκολούθει δημοσιεύων ἤσσοντας περὶ τῶν θεωρητικῶν τούτων θεμάτων πραγματείας : «Ἡ γενετικὴ ἢ ἐξελικτικὴ μορφή τῆς Ἱστορίας» (1937), «Ἡ σχέσις τῆς Φιλολογίας καὶ τῆς Ἱστορίας» (1939), «Ἡ σχέσις τῆς Πολιτειολογίας καὶ τῆς Πολιτικῆς πρὸς τὴν Ἱστορίαν» (1953), «Ἡ σχέσις τῆς Ἱστορίας πρὸς τὴν Ψυχολογίαν» (1954|1955) κλπ.

Ἐνωρὶς ὁμως τὴν δραστηριότητα τοῦ ἐρευνητοῦ καὶ τοῦ διδασκάλου δεσμεύουν σχεδὸν ἀποκλειστικῶς οἱ ἀγῶνες τοῦ νεωτέρου Ἑλληνικοῦ Ἔθνους διὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τῆς ἀνεξαρτησίας του καὶ διὰ τὴν πολιτικὴν του ὀργάνωσιν. Οὕτω προέκυψαν ἔργα γενναῖα : «Τὸ Μακεδονικὸν ὡς φάσις τοῦ Ἀνατολικοῦ Ζητήματος 1878 - 1908» (Ἀθῆναι 1935), «Τὸ Ἀνατολικὸν Ζήτημα καὶ ἡ Ἑλλάς» (1950), «Ἡ ἀμφισβήτησις ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τῆς προτεραιότητος τῆς καταλήψεως τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ» (1953), «Ἡ συμμαχικὴ προσέγγισις τῶν τεσσάρων χριστιανικῶν κρατῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου κατὰ τὸ ἔτος 1912» (1953) κ.ἄ. Πρὸ δύο μόλις ἐτῶν, τῷ 1954, ἐξεδόθη ὁ ὀγκύωδης πρῶτος τόμος τῆς «Ἱστορίας τῶν κρατῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, 1908 - 1914», ἔργον μνημειῶδες, τοῦ ὁποίου ὁ δεύτερος τόμος κατελείφθη ἡμιτελής. Τὰ συγγράμματα ταῦτα ὑπῆρξαν καρπὸς ἐπιμόνων καὶ μακρῶν προσωπικῶν ἐρευνῶν καὶ ἐκτάκτου ἱστορικῆς ἐμπειρίας, κριτικῆς ἱκανότητος καὶ συνθετικῆς δυνάμεως. Ἀνερευνῶν καὶ φωτίζων τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ὁ Βλάχος ἐγένετο ὁ ἱστορικὸς ὄλων τῶν λαῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου.

Τὸ ἔργον τοῦ θὰ παραμείνη κτῆμα καὶ ἐγκαλλώπισμα καὶ παίδευσις τῶν ἐπερχομένων γενεῶν¹.

* * *

Μὲ βαθυτάτην δδύνην σὲ ἀποχωρίζεται ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολή, ἀγαπητὲ συνάδελφε καὶ φίλε ποθεινότητε. Χθὲς συνήλθομεν ὅλοι εἰς τὸν γνώριμόν σου χῶρον, διὰ νὰ ἀναπολήσωμεν τὴν μορφὴν σου. Ἡ θέσις σου, παρὰ τὸ πλευρόν μου, εἶχε μείνει κενή. Ἐθαυμάσαμεν τὸ ἔργον σου καὶ ἐζηλεύσαμεν τὸ παράδειγμά σου. Ὑστερα τὰ δάκρυα ἐκύλησαν ἠρέμα καὶ τοῦτο ὑπῆρξεν ἀνακούφισις δι' ἡμᾶς, γνωρίζω δὲ ὅτι τὰ δάκρυα εἶναι ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου εἶχες περισσότερον ἀνάγκην.

Ἡ ζωὴ σου ὑπῆρξε σκληρά, αὐστηρά καὶ ἀσκητικὴ. Δὲν ἐγνώρισες τὴν θαλπωρὴν τῆς οἰκογενείας καὶ ἔμεινες μέχρι τέλους μόνος εἰς τὴν ζωὴν. Μόνος μὲ τὴν χαρὰν τῆς Ἐπιστήμης, μόνος μὲ τὴν ἰκανοποίησιν τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς ἐν παντὶ καισχύσεως τοῦ ἀγαθοῦ.

Ἄλλ' ἡ ζωὴ σου, αὐστηρά καὶ ἀσκητικὴ, πρόκειται σήμερον εἰς πάντας μνημεῖον ἀρετῆς. Ἐκαλλιέργησες τὴν Ἐπιστήμην ἄνευ κόμπου καὶ παρέμεινες ταπεινὸς καὶ ἀπέριτος εἰς τὰς μεγαλυτέρας στιγμὰς τῶν ἐπιτεύξεών σου. Ὁ πόνος τῆς Πατρίδος σὲ ἔφερεν εἰς τὴν ἔρευναν τῆς Ἱστορίας της. Ὁ μόχθος σου ἀκαταπαύστως κατέτεινε εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ συνόλου. Προῶς καὶ γλυκὺς, ὑπῆρξες συνάδελφος ἄριστος καὶ φίλος πιστός. Τίμιος καὶ αὐστηρός, ἀκέραιος καὶ εὐθαρσὴς εἰς τὰς γνώμας σου, κατέκτας τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὴν εὐλικρίνειαν τῶν προθέσεών σου. Ὁλόκληρος ὁ κόσμος τῶν μαθητῶν σου, ἀνομολογῶν τὴν ἔκτακτον ἀρετὴν σου, θρηνεῖ διὰ τὴν ἀδόκητον ἀπώλειαν.

Ἀγαπητὲ συνάδελφε καὶ φίλε, ὁ θάνατος σὲ ἤρπασεν ἐκ μέσου ἡμῶν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἐπιστημονικῆς σου δραστηριότητος. Δὲν εἴμεθα ἀκόμη εἰς θέσιν νὰ ἀναμετρήσωμεν τὸ μέγεθος τῆς ἀπωλείας, ἡ ὁποία πλήττει τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολήν. Διότι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ὀλίγοι καὶ ὑπῆρξες ἐκλεκτὸς μεταξὺ τῶν ὀλίγων. Εἶθε ἡ ψυχὴ σου, στρεφομένη περὶ τοὺς οἰκείους τόπους, νὰ ἐνισχύῃ ἡμᾶς εἰς τὴν μεγάλην προσπάθειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπελείφθημεν μόνοι! Εἶθε τὸ παράδειγμά σου νὰ γίνῃ κανὼν βίου τῶν νεωτέρων ἐπιστημονικῶν γενεῶν!

Τὸ εὐγενὲς ἔργον, τὸ ὁποῖον τόσον ἠγάπησες, εἰς τὸ ὁποῖον ἀφιέρωσες ὅλας σου τὰς δυνάμεις, εἰς τὸ ὁποῖον φεύγων καταλείπεις τοῦ μεγάλου σου

1. Ἀναγραφὴν τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Νικολάου Βλάχου, καταρτισθεῖσαν ὑπὸ τῶν φοιτητῶν τοῦ Ἱστορικοῦ καὶ Ἀρχαιολογικοῦ τμήματος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, βλ. κατωτέρω σελ. 637.

μόχθου τὸ ταπεινὸν προῖόν, τὸ ἔργον τοῦτο συνεχίζεται. Τὴν ἐπαγγελίαν ταύτην ἔχω ἐντολήν νὰ σοῦ δώσω κατὰ τὴν ὑστάτην καὶ ἐπίσημον ταύτην στιγμήν τοῦ αἰωνίου ἀποχωρισμοῦ. Ἡ Πολιτεία, τὸ Πανεπιστήμιον, ἡ Μέση Παιδεία, ἡ σπουδάζουσα νεότης σὲ εὐγνωμονοῦν, πολύκλαυστε καὶ ἀλησμόνητε φίλε καὶ συνάδελφε. Εὐχομαὶ ἡ ὁδός, ἣν πορεύει σήμερον, νὰ εἶναι πλήρης γαλήνης καὶ τὸ χῶμα, τὸ ὁποῖον ἐντὸς ὀλίγου θὰ σὲ σκεπάσῃ, ἔλαφρόν.